

מסכת בבא בתרא – שבוע מספר 7

הלימוד השבועי: חכמים ועמי ארצות, שייכות ליישוב וחלוקת הנטל

שלום,

השבוע נמשיך את העיון ביחסי יחיד וציבור. העמוד השבועי עמוס בנושאים הדורשים העמקה והרחבה ולכן בחרנו להתקדם מעט הגמרא ולהחריב בעיון. עיקר עיסוקנו יהיה בסיפורים כל רבי יהודה הנשיא בהם סיימנו בשבוע שעבר). בשבוע הבא נפתח את רצף סוגיות העוסקות בצדקה וגמילות חסדים.

שבוע טוב

הלימוד השבועי

דף ח עמוד א 'רבי פתח אוצרות...' - ח עמוד ב 'דכולהו איתנהו בהו'

תוכן הדף

- רבי ועמי הארץ
- פרנסני ככלב וכעורב
- סיפור שני – רבי והכובס
- בית המדרש של רבי
- חכמים ועמי הארצות
- עיר הנדחת

רבי ועמי הארץ

- הגמרא מביאה שני סיפורים על הנהגתו של רבי יהודה הנשיא בשעת דוחק כלכלי ויחסו למעמדות השונים בעם – תארו את הנהגתו – מה עמדת הסוגיה כלפיו?
- סיפור א – רבי ויונתן בן עמרם
- מדיניות כלכלית – חברתית : נסו להסביר את מדיניותו של רבי בחלוקת המזון? האם היא נובעת מיהירות ואטימות לב? מה מוביל לשינוי במדיניות? מה השינוי מלמד על הנהגתו של רבי?
- בית המדרש של רבי – מה ניתן ללמוד מהסיפור על בית המדרש של רבי?
 - כיצד רבי לא זיהה את יונתן בן עמרם תלמידו?
- במקביל לשאלה בפני מי פתח רבי את אוצרותיו – ראו בפני מי הוא פתח את בית המדרש, והשוו איך הגיבו תלמידיו – קראו אתה מסופר במועד קטן טז עמוד א (שורה אחרונה) 'שוב פעם' – עמוד ב 'נזיפת נשיא שאני'
- פרנסני ככלב וכעורב
 - במה נתייחדו הערוב והכלב? לפי רש"י האם הן דוגמאות מקבילות, משלימות או הפוכות?
 - להבנת הדימויים ראו: תהלים קמז ט, איוב לח מא, שמות כב ל,
 - על הקשר שבין עורב לבית מדרש ולימוד – ראו :

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף כא עמוד ב (מומלץ לקרוא מעט שורות קודם – העוסקות גם בלימוד תורה ועניות). קווצותיו תלתלים. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. שחרות כעורב, - במי אתה מוצאן - במי שמשכים ומעריב עליהן לבית המדרש. רבה אמר: במי שמשחיר פניו עליהן כעורב. רבא אמר: במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב. כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב, אמרה ליה דביתהו: ינוקי דידך מאי אעביד להו? אמר לה: מי שלימו קורמי באגמא?

▪ מענין להשוות: סיפור מקביל על הימנעות חכמים מלאכול ולתת אוכל לעמי הארץ ומתיחת ביקורת עליהם: ויקרא רבה פרשה ט (מתורגם לעברית)

מעשה ברבי ינאי שהיה מהלך בדרך, פגש בו אדם אחד שהיה משופע ביותר [לבוש בגדים יקרים] אמר לו: יקפיד רבי להתארח אצלנו? אמר לו: מה שיהנה אותך. הכניסו לתוך ביתו, בדקו במקרא ולא מצאו, בדקו במשנה ולא מצאו, בתלמוד ולא מצאו, בהגדה ולא מצאו. אמר לו: ברך, אמר לו: יברך ינאי בביתו. אמר לו: יש בך לומר מה שאני אומר לך? אמר לו: כן. אמר לו: אמור 'אכל הכלב את פתו של ינאי'. קם [האורח] ותפסו, אמר לו: מה, ירושתי אצלך שאתה מונה [לועג] לי?! אמר לו: ומהי ירושתך אצלי? אמר לו: שהתינוקות אומרים: "תורה צוה לנו משה מורשה", קהלת ינאי לא כתוב כאן, אלא "קהלת יעקב". משהתפייסו זה לזה אמר לו: למה זכית לאכול על שולחני? אמר לו: מימני לא שמעתי דברי רע והחזרתי לבעליו, ולא ראיתי שנים שמתכתשים זה עם זה ולא נתתי שלום ביניהם. אמר לו: כל דרך ארץ כזה אצלך וקראתך 'כלב'? וקרא עליו: 'ושם דרך אראנו בישע א-להים' - שין כתוב, המעריך דרכו רב ערכו.

עמי ארצות וחכמים

▪ עמי ארצות וחכמים - כרקע יש להבין כי המושג עם הארץ בימיו של רבי אין כוונתו טיפוש אלא לקבוצה חברתית שאינה לומדת תורה (לאו דווקא מחוסר יכולת אינטלקטואלית)

▪ אם יחסו של רבי לעם הארץ נראה לנו קשה - השוו לטווגיה הבאה.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף מט עמוד ב

תנו רבנן: לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם. לא מצא בת תלמיד חכם - ישא בת גדולי הדור. לא מצא בת גדולי הדור - ישא בת ראשי כנסיות, לא מצא בת ראשי כנסיות - ישא בת גבאי צדקה. לא מצא בת גבאי צדקה - ישא בת מלמדי תינוקות. ולא ישא בת עמי הארץ, מפני שהן שקץ, ונשותיהן שרץ, ועל בנותיהן הוא אומר אארור שכב עם כל בהמה. תניא, רבי אומר: עם הארץ אסור לאכול בשר (בהמה) שנאמר בזאת תורת הבהמה והעוף כל העוסק בתורה - מותר לאכול בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה - אסור לאכול בשר בהמה ועוף. אמר רבי אלעזר: עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכיפורים שחל להיות בשבת. אמרו לו תלמידיו: רבי, אמור לשוחטו! - אמר להן: זה - טעון ברכה, וזה - אינו טעון ברכה. אמר רבי אלעזר: עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך, שנאמר גכי הוא חייך וארך ימך, על חייו לא חס - על חי חבירו לא כל שכן. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: עם הארץ מותר לקורעו כדג. אמר רבי שמואל בר יצחק: ומגבו. תניא, אמר רבי עקיבא: כשהייתי עם הארץ אמרתי: מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. אמרו לו תלמידיו: רבי, אמור ככלב! - אמר להן: זה - נושך ושובר עצם, וזה - נושך ואינו שובר עצם. תניא, היה רבי מאיר אומר: כל המשיא בתו לעם הארץ - כאילו כופתה ומניחה לפני ארי. מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים - אף עם הארץ מכה ובוועל ואין לו בושת פנים. תניא, רבי אלעזר אומר: אילמלא אנו צריכים להם למשא ומתן - היו הורגין אותנו. תנא רבי חייא: כל העוסק בתורה לפני עם הארץ - כאילו בוועל ארוסתו בפניו, שנאמר דתורה צוה לנו משה מורשה, אל תקרי מורשה אלא מאורסה. גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם, יותר משנאה ששונאין אומות העולם את ישראל, ונשותיהן יותר מהן. תנא: שנה ופירש - יותר מכולן. תנו רבנן: ששה דברים נאמרו בעמי הארץ: אין מוסרין להן עדות, ואין מקבלין ממנו עדות, ואין מגלין להן סוד, ואין ממנין אותן אפוטרופוס על היתומים, ואין ממנין אותן אפוטרופוס על קופה של צדקה, ואין מתלויין

עמהן בדרך. ויש אומרים: אף אין מכריזין על אבידתו. - ותנא קמא: זמנין דנפיק מיניה זרעא מעליא ואכיל ליה, שנאמר היכין וצדיק ילבש.

סיפור שני – רבי והכובס

- מה מייצג הכובס? מדוע דווקא מקצוע זה?
- לרבי, רומן ארוך עם כובסים – השוו לסיפור נוסף על רבי וכובס בנדרים. נדרים מא עמוד א תרגום לעברית:

כאשר היה רבי לומד שלשה עשר פנים של ההלכות, הוא לימד לר' חייא שבעה מהם. לסוף חלה רבי במחלת השכחה. החזיר רבי חייא לפניו אותם שבעה פנים שלימדו, שישה הלכו לאיבוד. היה אותו כובס שהיה שומע את רבי גורס (את כל שלשה עשר הפנים). הלך ר' חייא ולמד אותם מן הכובס, ובא והחזיר אותם לפני רבי. כאשר ראה רבי את אותו כובס, אמר לו: אתה עשית אותי ואת חייא. ויש אומרים כך אמר לו: אתה עשית את חייא, וחייא עשה אותי.

וכן לכובס שפיספס את מותו של רבי:

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קג עמוד ב

ההוא יומא דאשכבתיה דרבי, נפקא בת קלא ואמרה: כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב. ההוא כובס כל יומא הוה אתי קמיה, ההוא יומא לא אתא, כיון דשמע הכי, סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית, יצתה בת קול ואמרה: אף ההוא כובס מזומן הוא לחיי העולם הבא.

עיר הנדחת

- מה הקשר על שעיר הנדחת לסוגיה שלנו? איזה דין מיוחד בה כורך אותה לכאן?

משנה מסכת סנהדרין פרק י משנה ד

[*] אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (שם /דברים/ י"ג) יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את יושבי עירם ואינן נהרגים עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר ומאותו השבט ועד שיודח רובה ועד שידיחום אנשים הדיחום נשים וקטנים או שהודח מיעוטה או שהיו מדיחיה חוצה לה הרי אלו כיחידים וצריכין שני עדים והתראה לכל אחד ואחד זה חומר ביחידים מבמרובים שהיחידים בסקילה לפיכך ממונם פלט והמרובים בסייף לפיכך ממונם אבד: